

Sygn. akt V ACa 462/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Roman Kowalkowski
Sędziowie:	SA Maryla Domel-Jasińska (spr.) SO del. Arkadiusz Kuta
Protokolant:	sekr. sąd. Małgorzata Naróg

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2014 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa A. P. (1) i G. K.

przeciwko P. P.

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 17 marca 2014 r. sygn. akt I C 897/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda A. P. (1) kwotę 7.200 (siedem tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy.

Sygn. akt V ACa 462/14

UZASADNIENIE

Powód H. P., po sprecyzowaniu powództwa pismem procesowym z dnia 11 stycznia 2010 r., wniósł o uznanie umowy darowizny nieruchomości położonej w O., przy ul. (...), zawartej w dniu 31 maja 2007 r. w formie aktu notarialnego przed notariuszem A. P. (2), repertorium (...), pomiędzy powodem i Ł. P. (1) a pozwanym P. P. - za bezwzględnie nieważną, z uwagi na złożenie oświadczenia woli przez darczyńców w stanie wyłączenia świadomości: w stopniu całkowitym u Ł. P. (1) i w stopniu ograniczonym u powoda.

W odpowiedzi na pozew pozwany P. P. wniósł o oddalenie powództwa oraz o obciążenie powoda kosztami postępowania.

Wobec śmierci powoda w dniu (...) oraz oświadczenia spadkobierców powoda: A. P. (1) i G. K. z dnia 27 listopada 2013r. o wstąpieniu w miejsce zmarłego powoda i podtrzymaniu powództwa, Sąd Okręgowy w B. postanowieniem z dnia 3 grudnia 2013r. podjął zawieszono postępowanie z udziałem następców prawnych powoda: A. P. (1) i G. K..

Wyrokiem z dnia 17 marca 2014r. Sąd Okręgowy w B. stwierdził nieważność umowy darowizny nieruchomości położonej w O. przy ul. (...), zawartej w formie aktu notarialnego w dniu 31 maja 2007 r.

Sąd Okręgowy ustalił w niniejszej sprawie, że w dniu 31 maja 2007 r. w lokalu mieszkalnym pozwanego w B. przy ul. (...), Ł. P. (1) i H. P. zawarły z synem P. P. w obecności notariusza A. P. (2) umowę darowizny nieruchomości położonej w O.. Ł. P. (1) nie podpisała umowy, lecz złożyła tuszowy odcisk kciuka prawej ręki w obecności sąsiada pozwanego - A. B.. Ł. P. (1) z powodu (...) z (...) przy Szpitalu (...) w B. od 2002 roku. Jej stan zdrowia psychicznego systematycznie się pogarszał. Od 2006 roku była pod opieką Poradni Choroby P. (...) Zespołu (...) w B., gdzie oprócz choroby P. w 2006 roku rozpoznano u niej również chorobę (...). Od 2006 roku Ł. P. (1) nie potrafiła (...). Nie było z nią logicznego kontaktu. W chwili zawierania umowy darowizny darczyńca Ł. P. (1) znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli. W maju 2007 roku była osobą(...). W dniu (...) (...)zmarła Ł. P. (1), a w dniu (...) zmarł H. P.. Postanowieniem z dnia 25 listopada 2008 r. Sąd Okręgowy w B. orzekł o (...) całkowitym Ł. P. (1) z powodu (...) w stopniu głębokim. Spadek po zmarłym na podstawie ustawy nabyły dzieci: G. K., A. P. (1) i P. P. - każde z nich w 1/3 części.

Sąd Okręgowy ocenił, że ustalony stan faktyczny przesądza o nieważności złożonego przez Ł. P. (1) oświadczenia woli, z uwagi na fakt, iż powyższe oświadczenie było dotknięte wadą oświadczenia woli na podstawie art. 82 k.c., a konsekwencją powyższego stanu rzeczy jest bezwzględna nieważność zawartej w dniu 31 maja 2007r. umowy darowizny nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków Ł. i H. P.- ex tunc, na mocy art. 58 k.c.

Ocenę tę Sąd ten poczynił na podstawie dokumentacji medycznej zawartej w aktach niniejszej sprawy oraz w aktach sprawy o sygn. akt (...), dotyczącej ubezwłasnowolnienia Ł. P. (1), a także zeznań świadków - w szczególności lekarzy (...), według których w dniu 31 maja 2007r. Ł. P. (1) była osobą (...)i nie była w pełni świadoma i zdolna do podejmowania czynności prawnych. Powyższe zachowanie potwierdzili również w swoich zeznaniach A. P. (1) i G. K..

W dalszej części uzasadnienia Sąd Okręgowy wskazał, że w toku niniejszego postępowania zmarł powód H. P., zaś oświadczenie o wstąpieniu do sprawy w miejsce zmarłego powoda z jednoczesnym podtrzymaniem powództwa złożyli jego następcy prawni, tj. A. P. (1) i G. K.. W związku z powyższym Sąd podjął zawieszono postępowanie z udziałem powyższych następców prawnych. Fakt, iż pozwany jest spadkobiercą H. P. w 1/3 części nie oznacza, że automatycznie staje się on stroną powodową w niniejszym postępowaniu. Pozwany nie złożył oświadczenia o wstąpieniu do sprawy w miejsce zmarłego powoda, a w niniejszej sprawie nie występuje współuczestnictwo konieczne wszystkich spadkobierców.

Od powyższego wyroku apelację wniósł pozwany, zarzucając:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na rozstrzygnięcie tj. 189 k.p.c. wskutek uznania, że następcy prawni powoda, którzy wstąpili do procesu w miejsce zmarłego powoda, mają interes prawny, polegający na uzyskaniu stwierdzenia nieważności dokonanej czynności prawnej w celu ochrony majątku spadkowego, podczas gdy interes prawny należy badać z punktu widzenia tego, czy istnieje inny środek prawny, przy użyciu którego powód uzyskać może skuteczną ochronę prawną oraz czy orzeczenie ustalające, wydane w tym trybie, zapewni powodowi ochronę jego interesów i definitywnie kończy spór istniejący lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu przyszłości;

2. naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na rozstrzygnięcie, tj. art. 65k.p.c. poprzez uznanie, iż powodowi H. P. przysługiwała legitymacja procesowa czynna do wytoczenia powództwa również w imieniu Ł. P. (1), która była stroną czynności prawnej w postaci zawartej w dniu 31 maja 2007r. umowy darowizny nieruchomości;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 82 k.c. wskutek jego niewłaściwego zastosowania w niniejszej sprawie i ustalenie nieważności umowy darowizny nieruchomości położonej w O. przy ul. (...), podczas gdy z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy nie wynikało, aby Ł. i H. P. w dniu dokonywania czynności prawnej znajdowali się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli,

4. naruszenie poniżej wymienionych przepisów prawa procesowego, mające wpływ na rozstrzygnięcie, tj. :

a) art. 233 § 1 k.p.c. wskutek zupełnie dowolnej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, naruszającej zasady logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego a w szczególności

- zeznań świadka A. P. (2), notariusza, który zeznała, że gdyby osoba mająca złożyć przed nią oświadczenie woli znajdowała się w stanie wskazującym na brak świadomości czy rozeznania co do skutków dokonywanej czynności prawnej, to odmówiłaby ona sporządzenia aktu notarialnego oraz szczegółowo wyjaśniła przyczyny braku podpisu pod umową Ł. P. (1);

- zeznań świadka W. G., który stwierdził, że miał jednorazowy kontakt z Ł. P. (1), a posiadana przez niego wiedza nie pozwala na udzielenie odpowiedzi na pytanie, przy Ł. P. (1) w maju 2007r. mogła dokonać czynności prawnej z pełnym rozeznaniem jej znaczenia;

- zeznań świadków R. B. oraz J. G., których zeznania nie można uznać za miarodajne w przedmiocie oceny stanu psychicznego, w jakim znajdowała się Ł. P. w chwili czynności prawnej, ponieważ świadkowie nie pamiętali przeprowadzonego badania wykonanego dla potrzeb innego postępowania sądowego i dopiero po „zapoznaniu się z opinią „ składali zeznania,

- opinii znajdujących się w aktach sprawy sygn. akt (...), z których w żadnym wypadku nie wynika, aby Ł. P. (1) w chwili zawierania umowy darowizny w dniu 31 maja 2007r. znajdowała się w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji i wyrażenie woli,

b) art. 278 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. poprzez ustalenie, że Ł. P. (1) była niepoczytalna dokonując czynności prawnej w dniu 31 maja 2007r., pomimo że w niniejszej sprawie nie został dopuszczony i przeprowadzony dowód z opinii biegłego sądowego, który to dowód był niezbędny do miarodajnej oceny zasadności powództwa wytoczonego w niniejszej sprawie,

c) art. 278 w związku z art. 245 k.p.c., poprzez uznanie opinii sporządzonej w innej sprawie jako dowodu z opinii biegłych sądowych, podczas gdy te dokumenty stanowią jedynie dokumenty prywatne stanowiące dowód tego, że osoba, która je podpisała złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie i na tej podstawie oparcie ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy,

d) art. 316 k.p.c., poprzez nieuwzględnienie wstąpienia do postępowania w miejsce zmarłego H. P. pozwanego P. P. - jego spadkobiercy ustawowego pomimo złożenia przez niego oświadczenia o przystąpieniu do procesu oraz o cofnięciu pozwu w tej sprawie,

5. sprzeczność istotnych ustaleń Sądu I instancji z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, że Ł. P. (1) w dniu zawarcia umowy darowizny nie była w stanie złożyć świadomego oświadczenia woli, podczas gdy taka okoliczność nie wynika z żadnych dowodów zgromadzonych w sprawie.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego orzeczenia i oddalenie powództwa w całości, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji

oraz zasądzenie od każdego z powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania sądowego za I i II instancję według norm przepisanych.

Powód A. P. (1) w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Powódka G. K. w swojej odpowiedzi na apelację również wniosła o oddalenie apelacji pozwanego i zasądzenie od niego na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja – jako bezzasadna – podlega oddaleniu.

Wbrew stanowisku skarżącego Sąd pierwszej instancji bez przekroczenia granic przewidzianych w art. 233 § 1 k.p.c. ocenił materiał dowodowy zebrany w niniejszej sprawie wyprowadzając prawidłowe wnioski w zakresie zaistnienia przesłanek do stwierdzenia bezwzględnej nieważności umowy darowizny z dnia 21 maja 2007 r.

Nie można skutecznie czynić zarzutu, że Sąd pierwszej instancji do powyższych wniosków, sprowadzających się do tego, iż darczyńca Ł. P. (1) w dacie składania oświadczenia woli znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli, doszedł bez dysponowania odpowiednimi dowodami w postaci opinii biegłych sporządzonej na potrzeby tego postępowania. Takie stanowisko nie zasługuje na akceptację. Wystarczających informacji w tym przedmiocie dostarczyły wnioski zawarte w opinii sporządzonej na potrzeby postępowania o (...) Ł. P. (1). Niezasadnie twierdzi skarżący, że opinia ta ma tylko przymiot opinii prywatnej, a oparcie się na jej wnioskach stanowiło naruszenie zasady bezpośredniości. Jest to opinia sądowa, sporządzona na potrzeby innego postępowania sądowego a umożliwienie stronom wyrażenia wątpliwości co do jej treści, jak również przesłuchanie świadków, którzy byli jej autorami, w wystarczający sposób zagwarantowało zachowanie tej zasady.

Przywołana opinia, zeznania świadków dysponujących odpowiednią wiedzą specjalistyczną oraz informacje zawarte w dokumentacji medycznej pozwoliły ustalić, że Ł. P. (1) w chwili składania oświadczenia woli znajdowała się w stanie wyłączającym świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli. U Ł. P. (1) rozpoznano zespół (...) P. i chorobę (...). W dniu 31 maja 2007 r. była osobą (...) i nie była w pełni świadoma i zdolna do czynności prawnych. Argumentacja apelacji opierająca się na twierdzeniu o tym, że wnioski te nie uwzględniają okoliczności, iż (...) całkowite nie ma wpływu na ocenę stanu psychicznego osoby, w jakim znajdowała się przed jego orzeczeniem o (...), że względu na możliwość występowania stanów „(...)” nie podważa ich prawidłowości. Stan (...), w jakim znajdowała się powódka, był stanem trwałym. Również twierdzenia apelacji o tym, że wniosek ten podważają zeznania świadka A. P. (2) nie zasługują na podzielenie, wobec wniosków jakie wypływają z wymienionego powyżej materiału dowodowego, pochodzącego od osób posiadających specjalistyczną wiedzę.

Wbrew stanowisku skarżącego występujący po stronie powodowej H. P. posiadał interes prawny w stwierdzeniu nieważności czynności prawnej. Ten istnieje w procesie o ustalenie, gdy zachodzi niepewność stanu prawnego lub prawa. W orzecznictwie podkreśla się, że interes prawny może wyrażać się w tym, że powód zmierza do przywrócenia stanu jaki istniał przed zawartą przez pozwanego umową w sposób sprzeczny z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa. Niezasadnie skarżący twierdzi, że w niniejszej sprawie o braku interesu prawnego świadczy fakt, że powodowi przysługiwało dalej idące roszczenie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, skoro wyrok stwierdzający nieważność umowy jest skutecznym erga omnes.

Niezasadnie zarzuca także skarżący, że powód H. P. nie posiadał legitymacji czynnej do wytoczenia niniejszego powództwa. Nie zasługuje bowiem na podzielną argumentację, że pozwany występował w procesie w imieniu swojej żony. Wymaga podkreślenia, że powód był stroną czynności prawnej, której o stwierdzenie nieważności, której wniósł. Szczególne względy jakie przemawiają za uznaniem czynności prawnej za nieważną powodują, że powództwo takie może wytoczyć każdy, kto ma w tym interes prawny. Nie ma zatem żadnego uzasadnienia twierdzenie, że legitymację

do wytoczenia powództwa o ustalenie nieważności czynności prawnej ma tylko strona, która złożyła oświadczenie woli w stanie wyłączającym świadomość.

Nie sposób podzielić zarzutu skarżącego, że w sprawie doszło do skutecznego cofnięcia powództwa przez pozwanego. Trafnie Sąd pierwszej instancji odwołał się w tej mierze do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 1970 r., który orzekł że w sporze przeciwko obdarowanemu spadkobiercy o ustalenie nieważności umowy darowizny nie występuje współuczestnictwo konieczne pozostałych spadkobierców. Sąd Okręgowy słusznie stwierdził, że pozwany, który jest spadkobiercą H. P. w 1/3 części nie staje się automatycznie stroną powodową w niniejszym postępowaniu, a oświadczenie o wstąpieniu do sprawy w miejsce zmarłego powoda nie zostało złożone.

Z tych przyczyn Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w myśl art. 98 k.p.c.